
**TÜRKİYE’DE SOSYAL BİLGİLER/BİLİMLER ÖĞRETİMİ
ALANLARINDA BİLİMSEL TOPLANTILARDA SUNULAN
BİLDİRİLER ÜZERİNE ANALİTİK BİR ÇALIŞMA (1987-2005)***
**An Analytical Studies on the Tapers Related with Social Studies/Social
Sciences Teaching Areas Presented in Scientific Meeting in Türkiye (1987-2005)**

Yaşar KOP

Dr. Kafkas Üniversitesi Eğt. Fak.
Sosyal Bilgiler Ana Bilim Dalı
yasarkop@hotmail.com

Gül TUNCEL

Dr. Marmara Üniversitesi Eğt. Fak.
Sosyal Bilgiler Ana Bilim Dalı
gltuncel@yahoo.com

Özet

Sosyal bilgiler/bilimler öğretiminin amacının bireyin, sosyal olayların ve insan ilişkilerinin araştırıldığı faaliyet alanı olduğu düşünülürse, bu konuda yapılan bilimsel araştırmaların ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Sosyal bilgiler öğretim programının tarih ve coğrafya derslerine göre daha yeni bir alan olduğuna dikkat edilirse, bu yeni programın toplumsal ve uluslararası gelişmelere paralel, demokratik gelişmelere uygun ve son gelişmeleri yansıtan bir perspektifle yeniden ele alınması gerekmektedir/gerekecektir. Bu nedenle, yaptığımız çalışmada sosyal bilimler konu alanının geniş kapsamından, alanı sınırlı tutarak ulaşabildiğimiz sempozyumlarda sunulan sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya öğretimi ile ilgili bildiriler tespit edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda, bildirilerin çalışmanın kapsamı yönünden sınıflandırılmıştır. Bildirilerin nicel ve nitel olarak oranları ortaya konulmuş ve yapılan araştırmalarda örneklemin evreni ne kadar temsil ettiği araştırılmıştır. Bunun yanı sıra sonuçların genellenebilir olma özelliği üzerinde durulmuştur. Bu araştırmanın, bundan sonra yapılacak olan araştırmaların planlanmasında nasıl bir strateji izlenmesi gerektiği konusunda bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, tarih öğretimi, coğrafya öğretimi.

---

* Bu makale Van’daki II. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi (26–28 Mayıs 2005)’nde sunulan fakat bildiri kitabında yayınlanması için gönderilmeyen metnin güncellenmiş ve gözden geçirilmiş halidir.

Abstract

If we think the aim of social studies/ social sciences teaching is activity area where individual, social events and human relationship are researched, so the importance of scientific researches on this topic will appear.

If it is noticed that social studies teaching curriculum is newer than history and geography lessons, this new curriculum will be required to take up parallel to social and international developments; democratic developments and with a perspective that reflects recent developments. That's why, in our studies we fixed the declarations about social studies, history and geography teaching which were presented in all symposiums. According this fixing, declarations were classified from the point of study content. Quantitative and qualitative rates were exposed, and how simply represents the population in these researches were researched. However, the generalisation the characteristic of the results were insisted.

It is thought that these researches will contribute to subject on strategy way of later researches' plan.

Keyword: *Social studies, history teaching, geography teaching*

Giriş

Geçmişte ve günümüzde toplumsal yaşam içinde insanın kendisiyle, çevresiyle ve kurumlarla ilişkilerini inceleyen birçok disiplin bulunmakta, bu disiplinler de sosyal bilimler adı altında toplanmaktadırlar. Yani sosyal bilimler küme etkinlikleri ve toplum hayatıyla ilgili bütün bilimlere verilen ortak bir ad olarak nitelenebilir (Bilgili, 2008: 2; Erden, tz: 34; Alaylıoğlu ve Oğuzkan, 1976: 287; Köstüklü, 1999: 9–10).

Sosyal bilimler alanına giren disiplinlerden ikisi tarih ve coğrafyadır. Tarih geçmişle günümüz arasında bir köprü kurarken; coğrafya insan ile çevreyi birleştirmektedir. Konu başlıklarımızdan birini oluşturan sosyal bilgiler disiplinini tanımlamak, tarih ve coğrafya disiplinlerini tanımlamaktan çok daha zordur. Çünkü sosyal bilgiler, disiplinler arası ve çok disiplinli bir alandır. Bununla birlikte sosyal bilgiler insanları ve onların yaşamlarını konu alır. Hem kendimizi hem de diğer insanları daha iyi anlamamıza katkıda bulunur. Çünkü mevcut eğitim kurumlarının en önemli işlevlerinden biri çocuğun toplumsallaşmasını sağlamak ve onu iyi bir vatandaş olarak yetiştirmektir (Öztürk, 2006a: 761–762; Binbaşıoğlu, 1981: 42). İlköğretim kurumlarında bu amaca hizmet eden en önemli disiplinler ise hiç şüphesiz “*Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler*” isimli derslerdir.

Bu kadar önemli bir misyon üstlenen Sosyal Bilgiler dersinin bugüne değin tanımında tam bir görüş birliği sağlanamamıştır. Bunun nedeni sosyal bilgilerin sosyal bilimler içinde yer alan farklı tanımlara sahip birçok disiplinden oluşmuş olmasıdır (MEB, 2005; Öztürk ve Otluoğlu, 2002: 5–6; Güngördü, 2001: 130). Sönmez (2005)’e göre Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir. Erden (tz: 8)’e göre ise Sosyal

Bilgiler, ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu bir vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı olarak tanımlanmaktadır.

Bu çalışmayı hazırlama amacı, yukarıda da değinildiği gibi sosyal bilimler/sosyal bilgiler alanlarında bilimsel toplantılar üzerine analitik bir araştırma yapmaktır. Çalışmada alan sınırlı tutularak sosyal bilimlerden tarih ve coğrafya disiplinleri ele alınmış, ayrıca 1998 yılından itibaren çok önemli bir konuma gelen ve aynı zamanda milli tarih ile milli coğrafya derslerinin yerini de alan sosyal bilgiler öğretim alanı da araştırmaya dâhil edilmiştir.

Sosyal Bilgiler tarih ve coğrafya disiplinlerine göre yeni bir alan olduğundan bu dersle alakalı tarihi gelişime çok kısa yer vereceğiz. Aynı zamanda bu konuda yapılan bilimsel araştırmaların ne denli önemli olduğunu ortaya koymuş olacağız.

Sosyal Bilgiler eğitimi, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında yaşadığı sosyal, ekonomik, kültürel vb. alanlardaki büyük dönüşümün doğurduğu sorunlara çözüm arama kaygısından doğmuştur. Endüstri devrimi ile birlikte ortaya çıkan endüstrileşme ve teknolojik gelişmeler ABD'yi bir kent toplumu haline getirirken insanları hiç de alışık olmadıkları bazı sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Bu yenileşme ve beraberinde getirdiği değişimler sonucunda Amerikalı eğitim yöneticileri yeni bir vatandaşlık eğitim programı geliştirmek zorunda kalmışlar ve 1916 yılında resmen "*sosyal bilgiler*", terimini kabul etmişlerdir (Öztürk, 2006b: 43–44; Öztürk ve Otluoğlu, 2002; Güngördü, 2001:131–133).

Sosyal Bilgiler ABD' de doğmuş ve gelişmiş bir öğretim yaklaşımı olmakla birlikte bu ülkenin eğitim sisteminden etkilenerek başka ülkelerde de kabul görmüştür. Türkiye de bu ülkelerden birisidir. Sosyal Bilgiler dersi Türkiye'de ilk kez 1960'lı yıllarda benimsenmiştir. Bu tarihten önce, Sosyal Bilgiler dersinin kapsamına giren disiplinler, ilköğretim düzeyinde ayrı dersler olarak verilmiştir. Bu disiplinlerden tarih ve coğrafya ilk defa Tanzimat devrinde okutulmaya başlanmış, Sultan II. Abdülhamid zamanında (1876–1909) ilköğretim kurumu olan "*iptidailerin*" programlarında yer almıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde 1926, 1930,1936 ve 1948 programlarında ayrı olarak tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerine yer verilmiştir. 1968 yılında yayımlanan ilkokul programında ise "*sosyal bilgiler*" adını almıştır. 1998 yılında 4. ve 7. sınıfları da kapsayacak şekilde yeni bir ilköğretim okulu Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı yürürlüğe konmuştur (Erden, tz: 6; Öztürk ve Otluoğlu, 2002: 14–16; Güngördü, 2001: 133).

Yukarıda anlatılanların ışığında, şunları söyleyebiliriz: Dünyadaki ilk üniversite(ler)den biri olarak kabul edilen Bologna Üniversitesi'nin kurulduğu tarihten bugüne kadar yaklaşık dokuz yüz yıllık bir zaman geçmiştir. Hemen hemen her alanda eğitim verilmeye, meslek edindirilmeye çalışılmıştır. Bu mesleklerden birisi de kuşkusuz öğretmenliktir. Ülkemizde de öğretmen yetiştirmeye gereken önem verilmektedir. Gerek bakanlık gerekse ilgili üniversiteler üzerine düşen görevi yapmakta bu bağlamda bilimsel toplantılarla ve uygulanan projelerle var olan sisteme önemli katkılar sağlanmaya çalışılmaktadır.

Araştırmacı(lar) nezdinde, yukarıda zikredilen çalışmalara katkıda bulunmak önemli görülmüştür. Bu fikirden hareketle; 1987–2004 yılları arasında, 21 üniversitede gerçekleştirilen 25 eğitim temalı sempozyum ve kongrede, 165 akademisyen ve/veya araştırmacının sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya eğitimi ile alakalı toplam 180 bildirisi araştırmamıza konu olmuştur. Çok geniş kapsamlı bir araştırma yapılmasına rağmen bazı yıllarda sunulan bildirilere ulaşamamıştır. Bunda bildirilerin kitap haline getiril(e)memesi ve içindekiler kısmını elde etmiş olduğumuz bildirileri sunan araştırmacılara ulaşma zorluğu ve geri dönütün gerçekle(e)memesi sebep olarak gösterilebilir. Ayrıca branş belirtilmeden araştırma yöntemleri ile yöntem ve teknikler gibi konular uygun görüldüğü ölçüde, Sosyal Bilgiler kapsamına dahil edilmiştir (Arslan, 2000; Beydoğan, 2000; Baytekin, 2000; Duruhan, 2000; Babadoğan ve Gürkan, 2002; Acat, 2002; Çetin ve diğ., 2002; Akgül, 2002; Gündoğdu ve Paykoç, 2002; Okvuran, 2002; Aysan ve Sarkın, 2002; Selvi, 2002; Ünal, 2002; Gülcan, 2003; Aydın ve diğ., 2003; Saracaloğlu ve diğ., 2003; Akça, 2003; Şahin, 2003; Sünbül ve diğ., 2003).

Araştırmada, bildirilerin nitel veya nicel oluşlarına göre dağılımı, örneklemin evreni ne ölçüde temsil ettiği, örneklem grubunun dağılımı, konu başlıklarının içerik ile uygunluk derecesi, yöntem ve tekniklerin kavram karmaşasına düşmeden kullanılma becerisi gibi konular üzerinde durulmuş, sunulan önerilerle araştırma bütünlüğü oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bildirilerin Nitel, Nicel ve Nitel-Nicel Oluşlarına Göre Dağılımı

Günümüzde sosyal bilimler alanında pozitivist metodolojiye dayalı olarak yürütülen ve nicel tekniklerin yaygınlığıyla kendini gösteren araştırma anlayışının yoğun bir biçimde eleştirilmesi ve ona alternatif olarak anlamacı epistemolojiye dayalı ve nitel tekniklerin kullanıldığı araştırmaların sunulması giderek artmaktadır (Kuş, 2003: 182).

Tablo 1. 1987–2005 yılları arasında bilimsel toplantılarda sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya alanlarında sunulan bildirilerin nitel-nicel tekniklere göre dağılımı

Disiplinler	Nitel	Nicel	Nicel ve Nitel	Toplam
Sosyal	29	43	5	77

Bilgiler				
Tarih	60	9	3	72
Coğrafya	23	7	1	31
Toplam	112	59	9	180

Tablo 1’de görüldüğü gibi, nitel araştırma sayısının, nicel araştırmalara göre daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Bu oran sadece sosyal bilgiler alanında yapılan araştırmalar için geçerli değildir. Sosyal Bilgiler alanının yeni olması, birçok konuda araştırma açığının bulunması, var olan literatürün tam olarak taranmaması veya yetersiz olması bunun sebepleri arasında sayılabilir. Göze çarpan diğer önemli bir nokta ise tarih öğretimi alanında yapılan araştırmalarda nitel çalışmalar lehine büyük bir farkın söz konusu olmasıdır. Bu durum coğrafya öğretimi alanı için de hemen hemen aynı sonuca götürecektir. Bildirilerin toplamda dokuz tanesi ise, hem nitel hem de nicel tekniklere göre yapılmıştır. Aynı başlık altında yine sosyal bilgilerin en çok, coğrafya eğitiminin de bir makale ile en sonda yer aldığı görülmektedir. Hâlbuki dünya literatüründe rağbet gören çalışmalar, her ikisinin birlikte kullanıldığı araştırmalardır.

Yaptığımız çalışma neticesinde, dikkatimizi çeken noktalardan biri “Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları, 1994 Buca Sempozyumu”, “Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi II. Ulusal Eğitim Bilimleri Sempozyumu, 18–20 Eylül 1996” ve Tarih Vakfı’nın gerçekleştirdiği “III. Uluslararası Tarih Kongresi; Tarih Yazımında Yeni Yaklaşımlar, Küreselleşme ve Yerelleşme, İstanbul 9–11 Aralık 1999” sempozyumlarında belirlediğimiz alanlarda sunulan 39 bilimsel çalışmadan ikisi (Milas, 1994 ve Şahin, 1996) hariç geri kalan bildirilerin hepsi nitel araştırmaya dayanmaktadır.

Tespit edilen ilginç bir nokta ise 1987–2004 yılları arasında farklı bilimsel toplantılarda birden fazla bildiri sunan ya da aynı toplantıda yine birden fazla çalışması bulunan araştırmacıların ulaşabildiğimiz tüm çalışmaları, ya hep nitel (Efe, 1996/2002a/2002b; Güler, 1996/1999; Tekeli, 1994/1999/2000/2001a/2002b; Sekin, 1996/2002; Demircioğlu, 2002a/2002b/2003a/2003b) ya da hep nicel üzerine olmuştur (Öztürk, 1997/1999a/1999b/2002a/2002b; Akengin, 2002a/2002b/2003a/2003b). Hem nitel hem de nicel araştırma yöntemlerini kullanarak bilimsel çalışma yapan araştırmacı sayısı bir kaç istisnanın üzerine ne yazık ki çıkmamıştır (Özey, 1996/2002a/2002b; Çapa, 2002a/2002b; Oral ve diğ., 2000; Yılmaz ve diğ., 2000; Yılmaz ve Oral, 2002a/2002b; Yılmaz ve Balkaya, 2002/2003; Dilek, 1999/2002a/2002b/2002c/2002d/2002e/2003a/2003b; Doğanay, 2002/2003a/2003b/2003c).

Çalışmamızın temelini oluşturan eğitim temalı bilimsel toplantılarda

sunulan sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya öğretimi alanında yapılan nitel ve nicel çalışmalarda sırasıyla araştırmamıza neler kattığı ve bildirilerde ne tür konulara değindikleri ana hatlarıyla şöyle tespit edilmiştir.

Nitel çalışmalarda;

- Tarihiye düşen görevlerden birinin, ulaştığı bilgi ve teknikle geçmişte tekrar sorgulamak gerektiği,
- Tarih eğitimi kadar diğer sosyal bilimler için de geçerli bir tez olan, mükemmel bir programın, yetersiz öğretmen ve ders kitabı tarafından hiçbir değer ifade edemeyecek durumda olması,
- Tarih öğretiminde duyuşsal alanın rolü ve önemi,
- Tarihin çatışmalara değil, uluslar arası arenada kaynaşmaya neden olacak şekilde ele alınması gerekliliği,
- İlköğretim sosyal bilgiler kitaplarında işlenen tarih ve coğrafya konularının karşılıklı ilişkiler içerisinde yer almadığı ve bir bütünlükten ziyade kopuk işlendiği,
- Sosyal bilgiler eğitimi programının son gelişmeleri yansıtan bir perspektifle yeniden ele alınması zorunluluğu,
- Coğrafya eğitiminde çağdaş yaklaşımların neler olduğu/olabileceği,
- Sosyal bilimler/bilgiler öğretim alanında uygulanan özel öğretim yöntemleri ve bunun şart olması,
- Farklı ülkelerle mevcut sosyal bilgiler programlarının karşılaştırılması (Demirel, 2000; Yanık ve Ada, 2000),
- Yerel tarih ve önemi (Somersan, 1994; Aslan, 2000; Martal 2000; Tekeli, 2000/2001; Durakbaşı, 2001) gibi konular işlenmiştir.

Her ne kadar nitel araştırmada değişkenler karmaşık ve iç içe geçtiği için bunlar arasındaki ilişkileri ölçmek zor olsa da, araştırmacının olgu ve olayları yakından takip etmesi ve derinlemesine betimleyip yorumlayabilmesi etkili/kaliteli çalışmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Baş&Akturan, 2008; Yıldırım&Şimşek, 2000: 29; Kuş, 2003: 79–80).

Genel olarak nicel çalışmalarda ise; (kaynakçada tamamı belirtilmiştir).

- Öğretmenlerin kendi alanlarında meydana gelen gelişmeleri takip etmeleri,
- Materyal kullanımının kalıcılığı arttırmadaki rolü (Öztürk ve Adıgüzel, 1999),
- “*Sosyal bilgiler dersinde ne okutulmalıdır?*” sorusu çerçevesinde öğretmen ve öğrenci görüşlerinin değerlendirilmesi,

- İlköğretim sosyal bilgiler dersi kapsamında tarih öğretimine ve amaçlarına dair öğretmen görüşleri,
- Eğitimde yansıtıcı drama ve uygulanabilirliği,
- Tarih ve coğrafya öğretiminde ezberin nedenleri ve bu derslerin konularının ezbere dayalı öğretim sistemlerine uygun olduğu,
- Tarihsel kanıt, minyatür ve hikâyenin öğrenme üzerine etkisi,
- Sosyal bilgiler öğretiminde bir yöntem olarak empatinin etkililiği,
- Sosyal bilgiler dersinde bilimsel süreç becerilerinin kazandırılması,
- Sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya derslerinde çoklu zekâ kuramının uygulanabilirliği gibi önem arz eden konular vurgulanmıştır.

Nicel araştırma yöntemlerinde değişkenler arası ilişkiler ölçülebildiğinden, üstelik araştırmacı tarafından olay ve olgulara dışarıdan bakılabilmesi mümkün olduğundan ve bunun sonucunda nedensellik ilişkileri de açıklanabildiğinden, başarılı ve bir o kadar da faydalı çalışmaların ortaya çıkması mümkün olacaktır/olmuştur.

Bu bölüm hakkında son söz olarak belirtmek gerekir ki, asıl olan yöntemdir deyip, kuram ve denence ile başlamak, tahminler üzerine araştırmayı inşa etmek nicel araştırmaları gölgelemekte, yansız ve nesnel olması ise çalışmayı o oranda aydınlığa çıkarmaktadır. Bu durum nitel araştırmalarda ise şu şekilde gözlenmektedir: Çalışılan durumu esas alıp yorumladıktan sonra kuram ve denence ile son buldurmak öznel perspektifi devreye sokmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 29). Araştırmacılara ve akademisyenlere düşen mevcut duruma göre hareket edip her ikisini sağlıklı bir şekilde uygulamaktır/uygulayabilmektir.

Evren-Örneklem İlişkisi

Belli bir çalışma alanına giren obje ile bireylerin oluşturduğu topluluğun tamamına ve araştırma sonuçlarının genelleneceği gruba evren denilir (Karasar, 2004: 109; Karasar, 1995: 34). Araştırmaların çoğunda araştırılan konunun evrendeki durumunun ne olduğu sorgulanır. Çoğunlukla evren büyük bir kitledir ve evrendeki bütün verilere ulaşamaz (Ekiz, 2009: 102–103; Balcı, 2001: 84; Dilek, 2001: 24). Evrenin büyük olduğu ve ulaşılmasının güç olduğu durumlarda daha küçük gruplar üzerinde çalışılarak evren hakkında genellemelere gidilir. Evrenden uygun yöntemlerle alınan ve evreni temsil eden daha az sayıdaki gruba örneklem denir. Örneklem evrendeki az sayıdaki bir grup olduğundan araştırma için gerekli olan bilgilerin toplanması daha kolaydır (Ekiz, 2009: 103; Karasar, 2004: 110; Dilek, 2001: 24; Balcı, 2001: 85; Karasar, 1995: 35; Baykul, 2001: 38).

Belki de araştırmacıları en çok zora sokan örneklemin evreni çok iyi temsil edebilme meselesidir. Örneklemin evreni iyi temsil edebilmesi için

yeterince büyük olması ile birlikte uygun yöntemlerle ele alınması gerekmektedir (Çepni, 2009: 44–45; Baykul, 2001: 39). Bununla birlikte örneklemin temel kuralı, yansızlıktır. Yani belli bir örneklem büyüklüğüne ulaşmada, evrendeki her bireyin, nesnenin ve parçanın örnekleme girebilme ihtimalinin belli, bağımsız ve birbirine denk olması durumudur (Karasar, 2004: 112).

Örneklemin kendi içerisindeki en güç aşaması ise örneklem büyüklüğünün tespit edilmesidir. Buradaki amaç, temsil yeterliliğine zarar vermeyecek en küçük sayının bulunması olmalıdır (Karasar, 2004: 118; Dilek, 2001: 26). Unutulmamalıdır ki yapılan bir araştırmada kontrol edilemeyen önemli değişkenlerin sayısı arttıkça, evreni temsil edecek örneklemin de büyüklüğü artar. Bu nedenle özellikle tarama modelindeki bir araştırma için gerekli örneklem büyüklüğü, deneme modelindeki bir araştırmaya oranla daha fazla olmalıdır (Balcı, 2001: 86; Karasar, 2004: 118–119). Dolayısıyla örneklemin dar tutulması, tarama modelindeki bir çalışmanın pilot çalışmamış gibi algılanmasına sebep olur. Bu nedenle bu konulara azami dikkat gösterilmelidir.

Bu bilgiler ışığında yapılan araştırmalarda örneklemin evreni temsil etme oranında bir eksiklik görülmemiştir. Altunışık ve diğerleri (2004: 125)'ne göre olması gereken evren ve örneklem miktarları detaylı bir şekilde akademik camianın ve ilgi duyan diğer okuyucuların hizmetine sunulmuştur.

Aşağıda araştırma kapsamında yer alan bildirilerdeki evren-örneklem ilişkisi bağlamında örneklem grubunun dağılımı tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Örneklem grubunun dağılımı

Örneklem Grubunun Özellikleri	Bildiri Sayısı	%
Öğretmenler	23	33.82
Öğrenciler	32	47.07
Öğretmen+Öğrenciler	13	19.11
Toplam	68	100

Tablo 2'de örneklem grubunun dağılımı verilmiştir. Tabloya göre evren örneklem bağlamında sunulan bildirilerin, % 33.82'si öğretmenlerle, % 47.07'si öğrencilerle ve % 19.11'i ise hem öğretmen ve hem de öğrencilerle yapılmıştır. Tablo genel olarak incelendiğinde gruplar arasında farklılıkların olduğu, öğretmen ve öğrenci gruplarının her ikisi ile birlikte çalışılma oranının diğerlerine göre düşük bir yüzde ile karşımıza çıktığı görülmektedir. Bunun yanı sıra yöneticiler ile velilere yönelik bir çalışmanın olmadığı da araştırmacıların dikkatini çeken hususlardan birisidir.

Bilimsel Araştırma Terminolojisine İlişkin Karmaşa

Gramer yapısının Batı Avrupa dillerinden farklı, öğrenmesinin ve

konusunun bir o kadar zor olduğu Türkçe, aynı zamanda en köklü dillerden birisidir. Siyaset, tarih ve hukuk gibi birçok alanda terim karmaşasının yaşandığı günümüzde, eğitim alanında da yaptığımız sayısız çevirilere rağmen halen kavram karmaşasından kurtulunamadığı gözlenmektedir/bilinmektedir.

Eğitim alanında, bilimsel araştırma terminolojisine dair karmaşa en fazla yöntem ve teknik kavramlarında görülmektedir. İncelenen 180 bildiri içinde sayıları çok fazla olmamasına rağmen hiç de azımsanmayacak sayıda terminolojik karmaşaya düşüldüğü görülmüştür. Fakat bu bir suç ya da başlı başına tek taraflı bir kabahat değildir. Çünkü adı geçen bu iki kavramın temelini bulduğu Batı kaynaklarında bile bu ifadelerin birbirlerinin yerine kullanıldığı olmuştur. Bunun yanı sıra tam olarak araştırıldığında görülecektir ki uzman olarak addedilen kişilerce yazılan kitaplarda dahi bu konu farklı farklı şekilde ele alınmıştır. Örneğin öğretim alanındaki etkinliklerden biri olan “*örnek olay*” Demirel (2003: 69)’e göre yöntem, Tan ve Erdoğan (2004: 83)’e göre teknik olarak ele alınmıştır. Çoğunluğun ittifak ettiği üzere teknik (Pehlivan, 2006: 126 ve 142; Tok, 2006: 132–133); “*öğretim yöntemini gerçekleştirmede kullanılan yol*” diye tarif edilmekle yöntem tarafından kapsanan bir kavram olarak literatür/lügatte ki yerini almıştır. Dolayısıyla birbirinden farklı olan iki ifadeyi aynı anlamda kullanmak başlı başına bir sorundur. Yine “*mikro öğretim*” Demirel (2003: 101)’e göre teknik, Tan ve Erdoğan (2004: 75)’e göre ise yöntemdir. Bu örnekleri dolayısıyla karmaşalığı çoğaltmak mümkündür.

Tespit Edilen Diğer Yanlıgılar

Araştırma kapsamına giren 180 tane bilimsel metinde olmaması gereken/beklenen farklı tarzda yanlışlık, eksiklik ve tezat durumlarla da karşılaşmıştır. Bunlardan birincisi, tebliğ konusu coğrafya eğitiminde sorunlar ve çözüm önerileri olan bir araştırmacı “*iyi bir coğrafya öğretmeni nasıl olmalı*” diye başladığı paragrafına şöyle devam etmiştir; “*bilgili olmalı ki, bilgiyi aktarabilsin. Aynı zamanda gündemi takip etmeli*” diye cümlesine devam etmiştir. İlerleyen sayfalarda Türkiye’de var olan üniversite adları sıralanırken, sunumunu yaptığı bildiriden beş yıl önce kurulan Kars-Kafkas Üniversitesinden ise hiç bahsetmemiştir. Yani bildiride gündemi takip etme fikri tavsiye edilirken yazar kendi cümlesiyle tezat duruma düşmüştür. Kendisiyle çelişme durumuna veya başka bir ifade ile iç tutarlılığı oluşturamama açısından bu örnek manidar bulunmuştur.

Son 18 yılda eğitim temalı sempozyum ve kongre bildirilerini incelerken belki de en çok dikkatimizi çeken 180 tebliğden 63 tanesinde gerek coğrafya olsun, gerek tarih olsun, gerekse sosyal bilgiler araştırmaları olsun tüm araştırmacılar, hem ders kitaplarında hem projelerde, hem de

programlarında kendi alanlarına haksızlık yapıldığından, işlerin yolunda gitmediğinden, kağıt üzerinde yazılanların icraata dökülemediğinden ve materyal eksikliği gibi olumsuz durumlardan bahsetmişlerdir. Bu bildirimler çeşitli yıllarda ve çeşitli illerde yazılıp sanki birbirinin aynısıymış gibi tekrarlanıp durmuştur. Ne yazık ki bu aksaklıklar nasıl düzeltilir diye yazılan cümleler, öneriler kısmına iki satırla sıkıştırılmıştır. Yani problem ortada fakat çözüm önerileri ise sorun(lar)ı çözemeyecek niceliktedir. Dolayısıyla alternatif eksikliği hissedilmektedir. Yine bu durum tıpkı hali hazırda yapılan tezler gibi sempozyumlarda ve kongrelerde sunulan bildirimlerin de raflarda tozlanmaya mahkûm edildiğini ve gün yüzüne çıkmayarak yeni fikir ve çözüm yollarının oluşmasında sinerji üretmediğine kanıt niteliğinde düşünülebilir.

1996 yılının Eylül'ünde Marmara Üniversitesinde yapılan II. Ulusal Eğitim Bilimleri Sempozyumunda bir bildiri sunan Şahin'in (1996: 191) şu sözleri dikkatimizi çekmiştir: *“Araştırma ve yayın yapma konusunda zorluklar bulunmaktadır. Ayrıca ülke genelinde coğrafya ile ilgili yapılmış olan çalışmalara ulaşmak hatta haberdar olmak hususunda yetersizlikler görülmektedir.”* Bu söylenenler acı ama ne yazık ki gerçektir. Fakat genelde sunulan her tebliğin öneriler kısmında öğretmenler hizmet içi kurslarını takip etmeli ve katılmalı diye not düşülmektedir. Ya da sempozyuma hiç gelen öğretmen yok veya az sayıdalar diye nitelendirilmektedir. Üstelik sempozyumlarda dinleyicilerden de para alındığı düşünülürse yine kendi söylediklerimizle tezada düşmüş olmaktadır demek yanlış olmayacaktır.

Diğer bir konu ise bildirimlerdeki sonuç bölümleriyle alakalıdır. Öncelikle araştırmacılar tarafından tespit edilen 28 tebliğin sonuç kısmının, sadece 3–4 satırla geçirildiğini ifade etmekte fayda vardır. Yedi tanesinde ise hiç sonuç kısmına rastlanmamıştır (Efe, 1996; Özey, 1996; Sekin, 1996; Yılmaz, 2000; Yıldırım, 2001; Özel, 2003). Bildiri/makalenin değerlendirme kısmı olarak ifade edilen bu bölümün olmaması önemli bir eksikliktir. Bununla beraber sonuç kısımlarının yazımında iki farklı yol izlenmiştir. Bazılarında sonuç kısmına kadar anlatılanlar o başlık altında tekrardan özetlenmiştir. Bazılarında ise anlatılanlardan genel bir sonuç çıkarılmış yani bir senteze varılmıştır. Takdir edilen ve olması gereken de bu yolun izlenmesidir.

Sonuç

Diğer eğitim alanlarında olduğu gibi başta sosyal bilgiler olmak üzere tarih ve coğrafya disiplinlerinde öğretim programında ve öğretim uygulamalarında sorunlar vardır. Buna paralel olarak öğrenci tutumları, mevcut öğretmenler ve yeni öğretmen yetiştirme sorunları ile öğretim araç ve gereçlerindeki eksikliklerden kaynaklanan sorunlar da mevcuttur.

Bu kadar sorun içerisinde yıllardır bilimsel araştırmayı bırakan öğretim üyelerimiz, üniversitelerde adeta ders verme makineleri haline gelmişlerdir. Kendileri çare konumundayken bir nevi çaresiz vaziyete düşmüşlerdir.

Bu sorunlar ve zorluklara rağmen akademisyenler/araştırmacılar tarafından bilimsel toplantılarda çok sayıda bildiri sunulmuştur. İncelenen bildirimler nitel, nicel ve hem nitel hem de nicel olarak ele alındığında tarih alanında sunulan nitel bildirimlerin açık ara önde olduğunu, bunu coğrafyanın takip ettiği görölmektedir. Türkiye, Sosyal Bilgiler eğitimi alanında gelişmiş dünya ülkelerine nazaran daha yeni olduğundan ve nitel araştırma yöntemlerinin sayıca az akademisyen tarafından ilgilenebilmesinden dolayı nitel çalışmaların nicel çalışmalara göre geride olduğu tespit edilmiştir.

Evren örneklem ilişkisi açısından baktığımızda temsil etme oranı bakımından hatalar daha doğrusu eksikler olmasına rağmen, yine de büyük bir yanlışlığın söz konusu olmadığını, bununla beraber genellikle araştırmacıların öğrenci gruplarına yönelmiş oldukları belirlenmiştir. Tespit edilen diğer bir konu da genellikle öğretmen ve öğrenci gruplarının dışına çıkılmamış olmasıdır.

Araştırmadaki bir diğer bulgu ise ne yazık ki terim kargaşasının toplumun her alanında olduğu gibi bilimsel yazılarda da karşımıza çıkmış olmasıdır. Özellikle yöntem ve teknik kavramlarında/konularında bunu sıkça görmemiz mümkündür. Bu da göstermektedir ki ya yapılan çeviri kitaplarının bu karmaşaya sebep olmaktadır ya da bazı araştırmacılarımız tarafından konu, gereği kadar önemli görülmediği için bu tür farklılıklar gözden kaçmakta ve halen daha sürmektedir.

Düzenlenen sempozyum ve kongrelerin bildiri kitapları, ya çeşitli sebeplerden basılmamakta ya da çok geç basılmaktadır. Bu durum ise beraberinde iki sorun getirmektedir: Bunlardan ilki, sunulan bildirimler amacına ulaşma yolunda gecikmekte; ikincisi de baskı adeti genellikle bildiriye sunan araştırmacılarla sınırlı olduğu için toplum u bilgilendirme de katkısı tartışılabilir.

Valery, *“Tarih, insan zekâsının bugüne kadar yarattığı en tehlikeli meyvesidir”* (Yılmaz, 2000: 73) demektedir. Dayanağı ya insanoğlunun göz ardı ettiğimiz tüm geçmişidir ya da geçmişin ve var olanın belirli bir anlatım biçimidir. Eğitim tipini belirlemek toplumun tipini belirlemek olduğuna göre, akademisyen ve araştırmacılara düşen görev ise yaptığı ve yazdığı bilimsel çalışmalarında toplumun omzuna binen sorumluluktan kendi payına düşeni alıp, misyonuna hakkıyla devam etmektir.

Yukarıda ana hatlarıyla belirtilen bildirimler ve yapılan açıklamalar ülkemizin eğitim ve öğretimde halen önemli sorunlarının olduğunu ortaya

koymaktadır. Şayet Mustafa Kemal Atatürk'ün başlattığı eğitim-öğretim seferberliğinde herkes üzerine düşeni yapmış olursa, Türkiye Cumhuriyeti bugün gelişmiş ülkelerin başını çekmeye aday olacaktır.

Öneriler

- Akademisyenlerin özellikle Sosyal Bilimler öğretimindeki -yeni eğilimler doğrultusunda- çalışmaları gelişmiş ülkelere nazaran eksik bir konumdadır. Öğretmenlerimiz bu açığın kapanmasını beklemektedir. Bu yüzden çalışmalar, ihtiyaçları karşılamak, değişen dünya ve toplumun isteklerine ve çağdaş Türk insanında bulunması gereken tüm özellikler dikkate alınarak yapılmalıdır.
- Özel öğretim yöntemleri konusunda sunulan tebliğler oldukça azdır. Mümkün olduğunca bu alandaki çalışmaların sayısı yukarı çekilmelidir.
- Literatür/alanyazın, yeteri kadar taranmalıdır/irdelenmelidir.
- Sunulan bildiriler; değer, tutum, beceri ve bilgi açısından uyumlu olmalı, bir nevi iç tutarlılık sağlanmaya çalışılmalıdır.
- Mevcut bozukluk ve aksaklıklara gerçekten çözüm getirecek çalışmalar yapılmalıdır.
- Bundan sonraki tebliğlerde konu alanlarında çok bariz bir sınırlama yoksa küreselleşme, Avrupa Birliği, çevre sorunları, nüfus artışı gibi güncel konularla ilgili araştırmalar da yapılmalıdır.
- Bilimsel metnin başlığı ile içerik birbirini tamamlamalıdır.
- Olay ve olguların dışında, yansız ve nesnel çalışmalar olmasına azami ölçüde dikkat edilmelidir.
- Dönütün gerçekleşebilmesi için bildiri içerikleri okuyucu ve dinleyici açısından da merak uyandırıcı olmalıdır.
- Bilimsel çalışmalarda kullanılan veri toplama araçları daha özenli bir şekilde yapılmalıdır.
- Her ne kadar vaziyet bunu gerektirse de puan almak ya da puan toplamak için yayın yapmaktan vazgeçilmeli, bilimin toplum için de yapılacağı hatırlanmalıdır.
- Sunulan bildiriler ışığında Milli Eğitim Bakanlığı günlük değil, daimi politika yapabilmelidir.

KAYNAKÇA

A-ARAŞTIRMA ESERLERİ:

ALAYLIOĞLU, R. ve A. FERHAN, O. (1976). *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Yayınları.

ALTUNIŞIK, R., COŞKUN, R., BAYRAKTAROĞLU, S. ve YILDIRIM, E. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. (3. baskı). Sakarya: Sakarya Kitabevi.

- BALCI, A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma; Yöntem, Teknik ve İlkeler*. (3. baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- BAŞ, T. ve AKTURAN, U. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri NVivo 7.0 ile Nitel Veri Analizi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- BAYKUL, Y., GELBAL, S. ve KELEÇİOĞLU, H. (2001). *Araştırma Teknikleri*. Ankara: MEB Yayınları.
- BİLGİLİ, A. S. (2008). “Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler”. A. S. BİLGİLİ (Ed.). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. (s. 1–34). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- BİNBAŞIOĞLU, C. (1981). *Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Binbaşioğlu Yayınevi.
- ÇEPNİ, S. (2009). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. (4. baskı). Trabzon.
- DEMİREL, Ö. (2003). *Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*. (5. baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- DİLEK, D. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Basılmamış Ders Notları. İstanbul.
- EKİZ, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (2. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- ERDEN, M. (tz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım Kitapçılık-Yayıncılık.
- GÜNGÖRDÜ, E. (2001). *İlköğretim Okullarında Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KARASAR, N. (1995). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*. (8. baskı). Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık.
- KARASAR, N. (2004). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (13. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KÖSTÜKLÜ, N. (1999). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*. (2. baskı). Konya: Günay Ofset.
- KUŞ, E. (2003). *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- ÖZTÜRK, C. (2006a). “Sosyal Bilgiler Öğretim Programı: Kuramsal Temeller Yapısal Özellikler ve Planlama İçin Yol Haritası”. K. Kiroğlu (Ed.). *İlköğretim Programları (1–5) Sınıflar*. (s. 761–781). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- ÖZTÜRK, C. (2006b). “Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinler arası Bir Bakış”. C. ÖZTÜRK (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (s. 21–50). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- PEHLİVAN, H. (2006). *Eğitimde Temel Kavramlar*. Ankara: Asil yayın Dağıtım.
- SÖNMEZ, V. (2005) *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi-Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- TAN, Ş. ve ERDOĞAN, A. (2004). *Öğretimi Planlama ve Değerlendirme*. (6. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- TOK, T. N. (2006). “Etkili Öğretim İçin Yöntem ve Teknikler”. A. Doğanay ve E. KARİP (Ed.). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. (2. baskı). (s.131–180). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- YILDIRIM, A. ve Şimşek H. (2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*.

Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YILMAZ, L. (2000). "Tarih Nasıl Yazılmalı? Ya da Yazılmalı mı?" Z. A. Kızılyaprak (Ed.). *Tarih Yazımında Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerelleşme*. (s. 73–83). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

B- SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ:

Gazi Üniversitesi Eğitim ve Teknik Eğitim Fakültesi, Öğretmen Yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarının Dünü Bugünü ve Geleceği Sempozyumu, Ankara, 8–11 Haziran 1987

ÇAKIROĞLU, O. "Cumhuriyet Döneminden Bu Yana Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştirmenin Dünü, Bu günü, Yarını", s. 449–453.

Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları, 1994 Buca Sempozyumu, İzmir

ÖZBARAN, S. "Neden ve Nasıl Tarih", s.25–34.

TEKELİ, İ. "Küreselleşen Dünyada Tarih Öğretiminin Amaçları Ne Olabilir?", s. 34–43.

ORTAYLI, İ. "Tarih Öğretimi İçin Yazılabilecek Kitaba İlişkin Sorunlar", s. 43–52.

TUNÇAY, M. "Tarih Öğretiminin İyileştirilmesine Yönelik Düşünceler", s. 52–55.

TİMUÇİN, A. "Doğru Bilinç Oluşturmada Tarih Eğitiminin Önemi", s.55–62.

AKŞİN, S. "Tarih Öğretimimizde Temel Paradigma Sorunu", s. 62–69.

KOLOĞLU, O. "Tarih Öğretiminde Bugüncülük; Presentizm, Yanılsamalar ve Sonuçları", s. 89–98.

MİLLAS, H. "Türkiye’de Etnosantrik Tarihçiliğin Pratik Sonuçları",s.123–133.

SAKAOĞLU, N. "İlkokul Tarih Programları ve Ders Kitapları", s. 135–145.

ÇİZAKÇA, M."Ortaöğretimde Tarih Öğretiminde İçerik Yenilemesi" s.228-233.

ERTÜRK, B. "Türkiye’de 6.Sınıf Düzeyinde Tarih Öğretimi ve İlgili Kitapların Kıyaslamalı Eleştirisi" , s.233–255.

ERPULAT, D. "Tarih Ders Kitaplarında Tarih Bilinci: ABD Modeli", s. 255–273.

KOULLAPİS, L-G. "Türkiye’de Tarih Ders Kitapları ve UNESCO’nun Önerileri", s. 273–283.

AYBARS, E. "Türk Devrim Tarihi Nasıl Verilmelidir?", s. 285–295.

AÇIKGÖZ, K. "Tarih Derslerinde Öğrencileri Güdüleme Stratejileri" s. 313–330.

PAYKOÇ, F."Tarih Öğretiminde Duyuşsal Alanın Rolü", s. 330–338.

SÜRGEVİL, S. "Tarih Öğretiminde Öğretmen Sendromu", s. 346–352.

BİLİCİ, L. "İlkokul Ders Kitaplarında Tarih Bilgileri ve Tarih Yazımına Katkıları", s. 359–368.

SOMERSAN, S. "Sözlü Tarih, Araştırmacılık ve Tarih Yazımına Katılım", s. 368–381.

Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, 3. Ulusal Coğrafya Sempozyumu, Ankara

ÖZEY, R. "Osmanlı Döneminden Bugüne Coğrafya".

XIII. Öğretim Toplantısı Bildirileri, Ankara, 25–26 Mayıs 1995 (Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara 1995)

GÜNGÖRDÜ, E. "İlköğretim okullarında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminin Sorunları".

- Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, II. Ulusal Eğitim Sempozyumu, İstanbul, 18–20 Eylül 1996
- SEKİN, S. “Günümüz Türkiye’de Coğrafya Eğitiminde Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, s. 166–179.
- ŞAHİN, K. “Eğitim Fakültelerinde Coğrafya Öğretimi ve Sorunları” s. 180-193.
- TAŞLI, İ. “Coğrafya Eğitimine Çağdaş Yaklaşımlar”, s. 194–199.
- ÖZEY, R. “Osmanlı Döneminden Bugüne Kadar Ortaöğretimde Coğrafya Eğitimi ve Öğretimi”, s. 200–213.
- ŞAHİN, C. “Marmara Üniversitesinde Coğrafya Eğitimi ve Araştırmalar”, s. 244–262.
- EFE, R. “Coğrafyada Çağdaş Yaklaşımlar, Coğrafya Eğitiminde Çağdaş Metot ve Teknikler”, s. 271–280.
- GÜLER, A. “Ulusal Bilincin Sağlayıcısı Olarak Tarih Öğretiminin Sorunları”, s. 298–319.
- Çukurova Üniversitesi, 3. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, Adana, 23–24 Ekim 1997
- ÖZTÜRK, C. ve Sağlam, H. İ. “İlköğretim okullarında T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Başarıyı Etkileyen Faktörler”, s. 322–329.
- H. BÖLL Vakfı, Defter Dergisi ile Toplum ve Bilim Dergisinin Düzenlediği Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek Adlı Sempozyum, İstanbul, 26–28 Şubat 1998
- KÖKSAL, F. “Evrimsel Kuram ve Sosyal Bilimler”, s. 42–48.
- ÖZLEM, D. “Evrimselcilik Mitosu ve Sosyal Bilimler”, s. 53–69.
- ÖZEL, O. “Bir Tarih Okuma ve Yazma Pratiği Olarak Türkiye’de Osmanlı Tarihçiliği”, s. 147–161.
- ÖĞÜN, S. “Türk Politik Kültürünün Şekillenmesinde Tarihin Konumu”, s. 180–198. Osmanlı Devletini 700. Kuruluş Yıldönümü Münasebetiyle Osmanlı Dünyasında Eğitim ve Öğrenme Uluslararası Kongresi, İstanbul, 12–15 Nisan 1999 (Bildiri Özetleri)
- ERGÜN, M. “Batılılaşma Dönemi Osmanlı Eğitim Sisteminin Gelişimine Mukayeseli Bir Bakış”, s. 58–59.
- HIZLI, M. “Osmanlı Sıbyan Mekteplerinde Okutulan Dersler (Klasik Dönem Bursa Örneği)”, s. 74.
- Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi, VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Trabzon, 1–3 Eylül 1999
- GÜLER, A. “Eğitimin Tarihi Temellerinde İnsan Kavramı ve Yurttaş Olmak”, s. 348–356.
- ÖZTÜRK, C. ve ADIGÜZEL, Y. “Sosyal Bilgiler Derslerinde Öğretim Materyalleri Etkinliklerinin Kalıcılığının Arttırılmasında Kullanılması”, s. 495–511.
- ÖZTÜRK, C. ve diğerleri, “Drama Etkinliklerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımının Öğrencilerin Dersle İlgili Algısı Üzerindeki Etkisi”.
- DİLEK, D. “İlköğretimde ve Tarih Konularının öğretiminde Kullanılan Tekniklere Göre Öğretmen Tipleri”.
- XIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 4 – 8 Ekim 1999 (III. C.II. K)
- SAFRAN, M. “ Osmanlı Tarihi Öğretimi ve Osmanlı İmajı”, s. 823–855.

- Tarih Vakfı ve Rockefeller Vakfı, III. Uluslar arası Tarih Kongresi; Tarih Yazımında Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme, İstanbul, 9- 11 Aralık 1999 (Baskı, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 2000)
- BENTLEY, M. “Küreselleşme ve Tarih Yazımı”, s. 40–42.
- TEKELİ, İ. “Tarih Yazımında Gündelik Yaşam Tarihçiliğinin Kavramsal Çerçevesi NASIL Genişletilebilir?”, s. 42–61.
- KELLEY, D. “Tarih Akademisyenliğinde Kültürel Dönemeç”, s. 61–73.
- YILMAZ, L. “Tarih Nasıl Yazılmalı? Ya da Yazılmalı mı?”, s. 73–83.
- MATTALUCCI, C. “Misyonerlerin Yöntemleri ve Yerel Tarih Yazımı”, s. 83-92.
- BLACKWELL, C. “Düşünce Tarihi, Küreselleşme ve Farklılığa Gösterilen Tepkiler”, s. 113–115.
- FABIETTİ, U. “Kültürler Trafikinde Kültürün Kaderi: Batı’nın Kültür Anlayışı Tarihi İçin”, s. 127–137.
- DEMİR, F. “Bir Algılama ve Uygulama Alanı Olarak Türkiye’de Tarih Lisans Programlarında Tarihsel Özne”, s. 137–142.
- ASLAN, E. “Yerel Tarihin Tanımı, Gelişimi ve Değeri”, s. 195–205.
- GÖKDEMİR, O. “Küreselleşme Bağlamında Türkiye’de Cumhuriyet Tarihi Yazıcılığının Sorunları”, s. 205–214.
- BRECKMAN, W. “İmgelemin Öznesi”, s. 236–248.
- MARTAL, A. “Yerel Tarih Yazımında Kaynak Kullanımına İlişkin Sorunlar”, s. 248–260.
- ADIYEKE, N. “Anadolu Osmanlı Ölçeğinde Yerel Tarih Yazımında Kuramların Değişimi: Merkez–Çevreden Çevreselleşmeye, Çevreselleşmeden Globalleşmeye”, s. 260–271.
- Atatürk Üniversitesi, IX. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Eğitim Programları ve Öğretimi Bildirileri I – II, Erzurum, 27–30 Eylül 2000
- ARSLAN, M. “Not Alma ve Kavram Şeması (Haritası) Oluşturma ile Öğretimin Öğrenme ve Hatırlama Düzeyine Etkisi”, s. 57–74.
- GÜROL, M. ve ATICI, B. “Bilgisayar Destekli İşbirlikli Öğrenme”, s. 82–92.
- BAYTEKİN, Ç. “Öğretmen Yetiştirmede Karınca Tekniği İle Öğretim Ortamı Hazırlama”, s. 151–164.
- BEYDOĞAN, Ö. “Öğretmenlerce Kullanılan Kavram Öğretim Yöntemleri”, s. 177–188.
- DEMİREL, Ö. ve diğerleri, “Yapılandırıcı Yaklaşımın Öğrenme Sürecine Etkileri”, s. 297–310.
- ORAL, E., DİLEK, D. ve YILMAZ, A. “İlköğretim Tarih Projesi (İltap)”, s. 546–550.
- YILMAZ, A., DİLEK, D. ve ORAL, E. “İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi Öğretmen Adaylarının Bilimsel Okur – Yazarlık Seviyelerinin Tespiti”, s. 715–722.
- DURUHAN, K. “Öğrenme Öğretme Süreçleri ve Aktif Öğretim Yöntemleri”, s. 743–752.
- DEMİREL, M. “Atatürk Üniversitesi Tarih Bölümü Müfredatı İle Manchester Üniversitesi (İngiltere) Tarih Bölümü Müfredatının Mukayesesi”, s. 772–777.

- YANIK, M. ve ADA, Ş. “Hollanda Eğitim Sistemi (Organik Yapı, Pedagojik ve İdeolojik Çeşitlilik)”, s. 778–796.
- Körber Vakfı ve Avrupa Tarih Öğretmenleri Derneği, Gençlik ve Tarih Konulu Konferans, Kıbrıs, 1 Haziran 2000
- SÜLEYMANOĞLU, E. “Tarih Nasıl Öğretilmeli?”
- AN, A. C. “Kıbrıs Okullarında Tarih Dersi Nasıl Okutulmalıdır?”
- IRKAD, U. “Toplumsal Psikolojiler ve Tarih Kitaplarında İşlenmeyen Bir Trajik Öykü”
- ODTÜ Eğitim Bilimleri ve Tarih Bölümü Atölye Çalışması Ankara, 2–3 Aralık 2000
- ÖZALP, O. “İlköğretim Okulları ve Liselerde Tarih Eğitiminin Gözden Geçirilmesi İhtiyacının Ana Nedenleri ve Bu Konudaki Çalışmalar”, s. 4–7.
- TEKELİ, İ. “Türkiye’de İlköğretim ve Liselerde Tarih Eğitiminin Yeniden Yapılandırılması Konusunda Bir Kavramsal Çerçeve”, s. 7–40.
- SİLİER, O. “Avrupa’da ve Türkiye’de Son Yıllarda Tarih Eğitimi ve Ders Kitaplarının İyileştirilmesi Çabaları”, s. 79–87.
- Fatih Üniversitesi Coğrafi Bilgi Sistemleri, Bilişim Günleri, İstanbul, 13–14 Kasım 2001
- ALPASLAN, E. ve DİVAN, N. J. “Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Teknolojilerinin Birleşimi”, s. 95–107.
- M.E. B. Öğretmen Yetiştirme ve Eğitiminde Kalite Paneli, Ankara, 22 Kasım 2000 (Baskı 2001)
- YILDIRIM, S. “Öğretmen Yetiştiren Yüksek Öğretim Kurumlarında Entegrasyon Modelleri ve Yaklaşımları (Merkezli, Kültürel, Teknoloji ve Bilişim Kültürüne Dayalı Yaklaşımlar)”, s. 33–51.
- UÇAN, A. “Eğitim Fakültelerindeki Bazı Bölümlerin Anabilim Dalına İndirilmesi”, s. 81–83.
- Yerel Tarih Konferansı, Türkiye’de Yerel Tarihçilik ve Sivil Bir Çaba Örneği Olarak Yerel Tarih Grupları, İstanbul, 16–17 Kasım 2001
- DURAKBAŞA, A. “Tarih Yazımının Yeni Olanakları, Aile Tarihi ve Yerel Tarih”, s. 156–172.
- TEKELİ, İ. ve diğerleri, “Yerel Tarih Çalışmalarına Gençlerin Katılımı ve Tarih Eğitimi”, s. 186–213.
- Bilgi Üniversitesi IV. Uluslar arası Tarih Kongresi, İstanbul, 12–14 Ekim 2001
- TEKELİ, İ. “Tarih Yazımında Anı ve Yaşam Öykülerinden Yararlanılması Sorununun Tanımı”
- YETKİN, S. “Günlükler Mahrem Kayıtlar ve Tarih Yazılımı”.
- Marmara Üniversitesi, Uluslararası Katılımlı 2000’li Yıllarda 1.Öğrenme ve Öğretme Sempozyumu, 29–31 Mayıs 2002 (Bildiri Özetleri)
- BAYBURTLU, M. “Tarih Dersi Sınavlarına Yönelik Bir Uygulama”, s. 18.
- ÜÇİŞİK, S., ÖZEY, R. ve ÜNLÜ, M. “Coğrafya Eğitim ve Öğretiminde Fotoğrafların Önemi”, s. 77.
- ÜNLÜ, M., ÜÇİŞİK, S. ve ÖZEY, R. “Coğrafya Eğitim ve Öğretiminde Haritaların Önemi”, s. 80

- BABADOĞAN, C. ve GÜRKAN, T. “Sorgulayıcı Öğretim Stratejisinin Etkinliği”, s. 100.
- EFE, R. “Coğrafya Öğrenme ve Öğretme Stratejileri”, s.114.
- GÖK, Y. ve GİRGİN, M. “Orta Öğretim Coğrafya Programında Deney ve Gezi-Gözlemin Önemi”, s. 118.
- KÜÇÜKTEPE, S. E. “Öğretmenlerin Anlatma ve Tartışma Yönteminin Gerekli olduğu Davranışları Gösterme Durumları”, s. 125.
- ACAT, B. “Anlamı Bilinmeyen Kelimelerin Öğretimin de Kavram Haritalarının Etkinliği”, s. 225.
- ÇETİN, O. ve diğerleri, “İlköğretim 7. Sınıflarda Kavram Haritaları ile Öğretime Yeni Bir Yaklaşım”, s. 247.
- YILMAZ, A. ve ORAL, E. “İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Kalitesi Üzerine Bir Araştırma”, s. 271.
- ÖZTÜRK, C. ve OTLUOĞLU, R. “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yazılı Edebiyat Ürünleri Kullanmanın Duyuşsal Davranışları Kazanmaya Etkisi”, s. 278.
- BAŞIBÜYÜK, A. ve ÇIKILI, Y. “İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi İçinde Yer Alan Coğrafya Konularının Yürütülmesinde Dilsiz Harita ve Çalışma Yapraklarının Kullanımının Öğrenci Motivasyonu ve Başarısı Üzerine Etkisi”, s. 307.
- DİLEK, D. ve BOZCAN, M. “Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretimine Kavramsal Açından Bir Yaklaşım”, s. 313.
- İFLAZOĞLU, A. ve ÇAYDAŞ, E. “ İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Düşünme Becerisinin Geliştirilmesine Yönelik Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi”, s. 340.
- KABAPINAR, Y. “İlköğretim 2. Kademe Vatandaşlık Bilgisi Derslerinde Kullanılabilecek Bir Öğretim Yöntemi Olarak; Sosyal Empati”, s. 343.
- YILMAZ, M. ve ARIBAŞ, S. “ İlköğretim 1. Kademe Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki Eğitim Durumlarının Öğretim İlkelerine Uygunluğunun Öğretmen Görüşleri Açısından Genel Bir Değerlendirilmesi”, s. 381.
- AKENGİN, H. ve diğerleri, “ İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi ile İlgili Görüşleri”, s. 388.
- DİLEK, D. ve ERTOSUN, B. “ İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Tarih Öğretimine ve Amaçlarına Dair Öğretmen Görüşleri”, s. 401.
- DOĞANAY, A. ve SARI, M. “ Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre, İlköğretim 2. Kademe Öğrencilerine Demokratik Değerlerin Kazandırılmasında Açık ve Örtük Programın Etkileşimli Karşılaştırılması”, s. 403.
- DİLEK, D. ve diğerleri, “İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Meslekleri Hakkındaki Düşünceleri”, s. 411.
- YILMAZ, A. ve BALKAYA, A. “ Tarih Konularının Tarihsel Kanıtlarının Etkinliği”, s. 435.
- YILMAZ, A.ve ORAL, E. “ İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Uygulama Öğretim Elemanı ve Uygulama Öğretmeni ile İlişkili Olarak Okul Deneyimi I Dersi Hakkındaki Düşünceleri”, s. 436.
- DEMİRCİOĞLU, İ. H. ve GENÇTÜRK, E. “ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Soru

- Sorma Becerilerinin Değerlendirilmesi: (Alan Araştırması–Trabzon Örneği)”, s. 458.
- EFE, R. “ Türkiye ve İngiltere’de İlköğretim Coğrafya Kitaplarının Metot ve Teknik Yönünden Karşılaştırılması”, s. 461.
- ÖZTÜRK, C. ve diğerleri, “ İlköğretim Okulu 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerinde Materyal ve Teknoloji Kullanım Durumu”, s. 474.
- ŞAHİN, T. Y. “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Farklı Öğretim Materyalleri Türleri ve Uygulanması”, s. 489.
- KÜÇÜKTEPE, C. “ İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, s. 527.
- SEKİN, S. ve BİLGİN, N. “ Sosyal Bilgiler Dersinin 21. YY’ a Yönelik İşlevi”, s. 543.
- Çanakkale 18 Mart, Tarih Öğretimi ve Yeni Yaklaşımlar, 10–12 Ekim 2002
- DİLEK, D. “Sosyal Bilimler Öğretiminde Öğrencilerin Yeteneklerine Dayalı Konu Merkezli Öğretim (Dursun Dilek) Tekniği”.
- Kıbrıs Yakın Doğu Üniversitesi, XI Eğitim Bilimleri Kongresi, Lefkoşe, 23–26 Ekim 2002 (Bildiri Özetleri)
- ÖZDEMİR, N. “ Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersindeki Akademik Başarı ile Derse İlişkin Tutum Arasındaki İlişki”, s. 1.
- AKGÜL, F. “Küçük Gruplarda Modüler Öğretim Yönteminin Öğrenci Başarısına Etkisi”, s.6–7.
- GONDOĞDU, K. ve PAYKOÇ, F. “ İlköğretimde Örtük Program ve Önemi Üzerine Nitel Bir Çalışma”, s. 29.
- OKTAR, İ. “ Öğretme–Öğrenme Ortamında Sunulan Değişik Ön Organize Edicilerin Öğrenci Başarısına Etkisi”, s. 31.
- ÇAĞDAŞ, A. ve YILDIZ, F.Ü. “ Deneysel Yaratıcılık Programının 4–5 Yaş Çocuklarının Bilişsel Gelişimine Olan Etkileri”, s. 34.
- OKVURAN, A. “ Drama Öğretmenin Yeterlilikleri”, s. 72.
- AYSAN, F. ve SARGIN, N. “Bir Grup Üniversite Öğrencisinin Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeyi ile Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, s. 73.
- SELVİ, K. “ Eğitimde Yaratıcı Drama Yöntemi”, s. 100.
- ÜNAL, M. “ Toplam Kalite Uygulamalarının İlköğretim Okullarında Anlamlı Öğrenmenin Uygulanabilirliğini Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Gösterdiği Özellik”, s. 178.
- KOCABAŞ, İ. “ Eğitim Yönteminde Bench-Marking Yönetimi”, s. 209.
- ÇAKIR, T. ve SAKİN, A. “İlköğretimde Çoklu Zekâ Teorisinin Uygulanabilirliği”, s. 223–224.
- SAMANCI, O. ve BÜYÜKKASAP, E. “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersini Okutan Öğretmenlerin Teknolojik Araç-Gereçlerle İlgili Görüşleri”, s. 305.
- AKENGİN, H. “ Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Profil Özellikleri”, s. 382–383.
- KARADENİZ, Y. ve AKPINAR, M. “ Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının, Sosyal Bilgiler Programlarının Alt Disiplinlerine Karşı Yönelimleri”, s. 384.
- EMİR, S. “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Programlandırılmış Öğretimin Erişime

- Tutumu ve Kalıcılığa Etkisi”, s. 385.
- SEMERCİ, A. “Tarih Eğitiminin Amaçları Nelerdir?”, s. 387–388.
- ÇİÇEK, R. “Türkiye’de Lise Tarih Müfredatında Güncel Olay Kullanımı”, s. 389.
- DEMİRCİOĞLU, İ. H. “Tarih Dersleri Nasıl Öğretilmelidir?”, s. 390.
- ÇAPA, M. ve diğerleri, “Lise Öğrencilerinin Tarih Derslerindeki Etkinlikler Hakkındaki Görüşleri (Alan Araştırması–Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği)”, s. 391.
- ÇAPA, M. “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Tarih Öğretimi”, s. 392.
- ŞİMŞEK, A. “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Hikâye Anlatım Yönteminin Kullanımı”, s. 393.
- DİLEK, D. ve ÖZDEMİR, A.Ş. “İlköğretim Matematik ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Uygulama Öğretim Elamanı ve Uygulama Öğretmeni ile İlişkili Olarak Okul Deneyimi II, Dersi Hakkındaki Düşünceleri”, s. 405.
- MEMİŞOĞLU, H. “Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Etkili Olan Yöntem ve Yaklaşımlar”, s. 438.
- Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi, İzmir, 15–17 Mayıs 2003
- YETKİN, S. ve YILMAZ, F. “Tarih Öğretiminde Yeni Bir Uygulama: İzmir Liseleri Kent Tarihi Konferansları”
- DİLEK, D.ve YAPICI, G. “Öykülerle Tarih Öğretimi Yaklaşımı”
- KOÇ, İ. C. “Ulusal Kimlik Globalleşen Dünya ve Tarih Eğitimi”
- ÖZEL, A. “Tarih Öğretiminde Minyatürlerin Kullanılması”
- AKSOY, M. ve Dilek, D. “Öğretmen Adaylarının ve Tarihin Ne’liği Hakkında Görüşleri”
- DEMİRCİOĞLU, İ.ve Kaya, N. “Tarih ve Coğrafya Öğretiminde Ezberin Nedenleri Üzerine Bir Araştırma”
- GÖKDİMİR, O. “Devrim Tarihi Ders Kitaplarında Yakın Dönem Öğretimi 1938-?”
- ATALAY, İ. “İlköğretim Sosyal Bilgiler Kitabındaki Coğrafya Öğretimi Konularına Yaklaşım”
- BAŞARAN, T. “Orta Öğretim Okullarındaki Coğrafya Dersinin İşlenişinde Öğrenci Beklentileri”
- AKYOL, Ç. “Coğrafya Eğitiminde Gelişmeler ve Temel Sorunlar”
- ÇUKUR, H. “İlköğretim 2. Kademe Sosyal Bilgiler Kitabındaki Coğrafya Konularına Eleştirel Bakış”
- AKENGİN, H.ve KAYALI, H. “Üniversite 4. Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Bilgilerinin Kalıcılığı Üzerine Bazı Değişkenlerin Etkileri”
- ILGAR, R. “Coğrafya ve Ekoloji Eğitiminde CBS Öğretimi ve Önemi”
- BAŞARAN, T. ve METE, Y.A. “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kültürel Yaklaşım Modeli”
- TURAN, İ. ve ALAZ, A. “Çoklu Zekâ Kuramının Coğrafya Öğretiminde Uygulanabilirliği”
- KARADOĞAN, S. ve ARSLAN, H. “Coğrafya Eğitiminde Etkileşimli Çoklu Ortam Uygulamaları ve Önemi”
- YILDIRIM, Ü. ve DÖKER, M. F. “Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kullanımı: Türkiye Coğrafyası Uygulaması”

- GÜMÜŞ, N. “1941’den Günümüze, Türkiye’de Ortaöğretim Coğrafya Öğretim Programlarındaki Değişiklikler”
- SEMENDEROĞLU, A. “Lise Coğrafya Ders Kitaplarının Seçim ve Değerlendirilmesine Eleştirel Bir Yaklaşım”
- GÜLCAN, M. G. “İlköğretimde Vatandaşlık Eğitimi”
- DOĞANAY, A. ve SARI, M. “Sosyal Bilgiler Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretimine Yaklaşımlarının İncelenmesi”
- ÇAYDAŞ, E. ve BALCIOĞULLARI, A. “İlköğretim 4. ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları”
- BAKLAYA, A. ve YILMAZ, A. “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Uygun Tarihsel Kanıtların Öğrenme Üzerine Etkisi”
- DOĞANAY, A. “Sosyal Bilgiler Eğitiminin Genel Amaçları Neler Olmalıdır?”
- KABAPINAR, Y. “İlköğretim I. Kademe Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılacak Bir Öğretim Yöntemi Olarak Resimle Sosyal Empati”
- AKENGİN, H. ve TUNCEL, G. “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bir Yöntem Olarak Empatinin Etkililiği”
- KÜÇÜKKARAGÖZ, H. “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarında Empatik Eğilim-Beceri, Benlik İmajı ve İnsan Doğası İlişkileri”
- BİLGİLİ, A. S. ve AĞBAYIR, M. “Sosyal Bilgiler Eğitimi Öğrencilerinin Okul Deneyimi Uygulamalarına Yeni Bir Yaklaşım”
- DEMİRCİOĞLU, İ. H. “Sosyal Bilimler Öğretiminin Amaçlarına Dair Öğretmen Görüşleri”
- ARSLAN, A. D. “İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Bilimsel Süreç Becerilerinin Kazandırılması”
- DOĞANAY, A. ve Karakuş, M. “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ne Okutulmalıdır? Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi”
- OTLUOĞLU, R. “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programına Bir Bakış”
- ÇUKUR, H. “İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına Eleştirel Bir Bakış”. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Bilime Katkı Lisansüstü Eğitim Sempozyumu, Bildiri Özetleri, İzmir, 01–04 Ekim 2003
- AYDIN, H. ve diğerleri, “Türkiye’de Kavram Yanılgısı Adı İle Yapılan Araştırmalar Üzerine Bir Değerlendirme: Bir Kavram Yanılgısının Kendisi Bir Kavram Yanılgısı mı? ”, s. 53.
- SARACALOĞLU, A. S. ve diğerleri, “Eğitim Bilimleri Enstitüsü Lisansüstü Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırılması”, s. 54.
- ÇUBUKÇU, Z. “Lisansüstü Eğitimde Düşünme Becerilerinin Kazandırılmasının Önemi”, s. 54.
- Omep Dünya Konye Toplantısı ve Konferansı, Bildiri Özetleri, Kuşadası, 05–11 Ekim 2003
- GÜVEN, Y. ve diğerleri, “Proje Temelli Eğitimle Kavram Kazanımı”, s. 186–187. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, XII. Eğitim Bilimleri Kongresi, Ankara, 15–18 Ekim 2003
- BABADOĞAN, C. “Paylaşmalı Öğretme Stratejisinde Takım Çalışmasının Etkinliği, Çölde Hayatta Kalma” , s. 29.

- REİS, Z. A. “Dünya’da ve Türkiye’de Uzaktan Eğitim Uygulamaları”, s. 85.
- AKÇA, G. “Hikâye Haritası Yönteminin İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Becerileri Düzeyleri Üzerine Etkisi”, s. 89.
- ŞAHİN, Ç. “İlköğretim Okullarında, Görev Yapan Öğretmenlerin Kullandıkları Öğretim Stratejileri”, s. 98.
- ŞİMŞEK, A. “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Hikâyeye Yönelik Öğretmen Görüşleri”, s. 142.
- ÖZAL, M. B. ve ÇAĞLAYAN, A. “Coğrafya Öğretiminde Gezi-Gözlem Yönteminin Öğrenmede Etkilerinin Değerlendirilmesi”, s.178–179.
- ŞAHİN, S. “Coğrafya Öğretiminde Beş Temel Konu”, s.180.
- DEMİRALP, N. “Coğrafya Öğretiminde Materyallerin Geliştirilmesi ve Kullanılması”, s. 181.
- ÜNALDI, Ü. E. ve GÖL, F. “Coğrafya Dersinde Pekiştirici Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi”, s. 182.
- AKSOY, M. ve KIÇIR, K. “Kültürel Kimliğin Oluşumunda Tarih Bilinci ve Tarih Öğretimi”, s. 184.
- DURAN, B. “Tarih Kurumlarının Türk Tarih Yazımına ve Öğretimine Etkisi”, s. 185–186.
- KARABAĞ, G. “Gazi Üniversitesi Tarih Öğretmenliği Öğrencilerinin Tarih Öğretimi ve Öğretmenine İlişkin İnançları Üzerine Niteliksel Bir Çalışma”, s. 187–188.
- Sakarya Üniversitesi IV. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Sempozyumu, Sakarya, 24–26 Kasım 2004
- DEMİRKAYA, H. “İşbirlikli Coğrafya Öğreniminde Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Kullanımı”.
- BÜLBÜL, H. İ. ve diğerleri, “Öğretmenlere Yönelik Proje Tabanlı Bilgisayar Destekli Eğitim”.
- ŞAHİN, E. ve İŞMAN, A. “Tarih Öğretimi ve Eğitim Teknolojileri”.